

Szakanyag

"A mindennapi feszültségek, a megoldhatatlan konfliktusok hatása az egészségi állapotra" című TV-műsorhoz "Életmód és Egészség" c. sorozat, 14/a műsor/

Írta: Szalai Julia

A hétköznapi beszélgetésektől a publicisztikáig sokhelyütt esik szó manapság arról a közös társadalmi élményről és tapasztalatról, hogy környezetünkben emberi sorsok ezrei siklanak ki a magánéletek válságaként megélt reménytelen küzdelmekben és a mindennapi küzdelmek kilátástalanságában. Az utóbbi évtizedek magyar társadalmának szembeötlő jellegzetessége az a tény, hogy számos meg nem oldott, sőt, sokszor meg sem fogalmazott konfliktusnak a privátszférára nehezedő terhei egyre nyilvánvalóbb zavarokat, tömeges méretekben jelentkező, sokszor tragédiákba torkolló életproblémákat okoznak. Az individuum számára megoldhatatlan feszültségek jelenlétének, sőt -megkockáztatnám-, növekedésének egyik jele a mentálhigiénés problémák szüntelen gyarapodása. Hovatovább közhelyszámba megy, ha az ember a magyarországi alkoholizmus magas szintjére utal, de mind több szó esik a "hépbetegséggé" vált neurózisról, a tömeges fejfájásról, nyugtató- és altatószedésről, a csökkent /mert agyonhasznált/ teherbíróképességről.

A statisztikák e szimptomákról kissé egzaktabban is tájékoztatnak, s a köztudatban élő képet támasztják alá: évről évre

töretlenül nő az elmeegógyászati kórképpel leszázalékolt rokkantak száma; emelkedik a mentálhigiénés problémák miatti táppénzbevétel; nő az elmeosztályok és az ideggondozók forgalma; s az elmúlt két és fél évtized során csaknem kétszeresére emelkedett a 10.000 lakosra jutó öngyilkosságok száma.

Nehéz kettéválasztanunk, hogy a romló statisztikai mutatók mennyiben a romló egészségi állapot, és mennyiben az állapot "tudatosulásának" produktumai. Bármilyen legyen azonban a magyarázatunk a mentálhigiénés zavarok számbeli gyarapodására, bármennyire is több tényező együtteseként értelmezzük a jelenséget, annyi bizonyos, hogy a kérdés valamiképpen "polgárjogot" nyert, létét nem tudomásul venni -- aligha lehet már.

Az alábbiakban e bonyolult jelenségsorozatból egyetlen szálát, a neurózis problémáját szeretném kiemelni. /A továbbiakban vázaltszerűen sorolom fel az érintendő vonatkozásokat./

1./ A neurózis társadalmi térképe - az adatok tükrében

Szakértői becslések és a hozzáférhető országos statisztikai adatok egybehangzó tanúsága szerint ma nálunk a felnőtt lakosság 30-32 százaléka, azaz a 15 éven felüliek közül átlagosan minden harmadik ember szenved neurotikus megbetegedésben. Az átlag persze eltakarja a jól kirajzolódó demográfiai-társadalmi tendenciákat:

- a neurózis inkább női-, mint férfi-betegség
- elsősorban a fiatal-középkorú, aktív népesség megbetegedése
- /a neurózis-arányok a népességben kb. 35 év felett "ugranak

meg"/

--mértékét és súlyosságát, továbbá a reá adott társadalmi válaszok specifikumát jelzi, hogy az újonnan ~~mint~~ foganatosított leszázalékolások okai között a keringési megbetegedések után a második leggyakoribb a neurózis

--a köztudatban élő képpel szemben:

a/ nem "városi" betegség /a falu-város különbségek nem nagyok, de az adatok valamivel magasabb falusi megbetegedései arányokat jeleznek/

b/ nem "szellemi" betegség /az előfordulási arányok nem jeleznek markáns társadalmi különbségeket, de a fizikai foglalkozású női népességben valamivel magasabbak, mint a szellemiek között/

A társadalmi képhez hozzátartozik, hogy a neurózisban egy egészség- /ill. pontosabban: betegség-/kultúra jut kifejezésre, s tetten érhetőek a kulturaváltások feszültségei. Leegyszerűsítve: míg az alkoholizmus a teherbírókéesség megrokkadásának "férfi-válasza", addig a neurózis a parallel "női válagz".

2./ A neurózis-ellátás formáiról -- röviden

- A feszültségek medikalizációjának általános és speciálisan hazai okai /a medikalizáció mint civilizatórikus jelenség; a szociális válaszok hiányából fakadó medikalizációs kényszerpályák/
- A neurózis-ellátás mint a szociálpolitika és az egészségügy közötti strukturális feszültségek egyik klasszikus példája - a pszichiátria sajátos periférikus helyzete és ennek következményei a betegek társadalmi státusz-változásaiban /mennyiben "egészségügy" és mennyiben "szociálpolitikai csatorna" -- az ütközésekből adódó tipikus feszültségekről/

- Az ideggondozók mint a neurózis-ellátás legfőbb intézményei /mikor közben az ideggondozók betegeinek fele neurotikus, ezek az intézmények a neurózisban szenvedőknek mindössze 5-7 százalékát látják el -- az ellátatlanságból eredő sodródások és az intézményhálózat túlterheltsége - tünetek/; funkció-eltolódások és funkció-ütközések
- Perifériára kerülés: stigmatizáció és védelem együttes jelenléte -- az érem két oldala a pszichiátriai intézmények és betegek helyzetében
- Néhány általánosabb következtetés a szociálpolitika fehér foltjairól -- a neurózis példáján. /Tipikus élethelyzetek és tipikus társadalmi válaszok -- a félmegoldások és a diszfunkcionális válaszok hatása a betegség "ördögi köreiben"/.

1987. január

Szalai Julia
Szalai Julia